

AZƏRBAYCANDA MÜHASİBAT UÇOTU SAHƏSİNDƏ İSLAHATLARIN APARILMASI

E.Ə.ƏLİBƏROV,

İqtisad elmləri namədarı, Azərbaycan Respublikası
Maliyyə Nazirliyinin Uçot şöbəsi şöbəsinin müdiri

F.Ə.ƏDİLƏYEVƏ,

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin
Uçot şöbəsi şöbəsinin müdiri müavini - sektor müdiri

M.C. MƏMMƏDOVYAROV,

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin
Uçot şöbəsi şöbəsinin aparıcı mütəxəssisi

E-mail: a.eyubov@malyye.gov.az

Açar sözlər: *MYNE*, standartlar üzrə uçotun aparılması, idarəetmə, maliyyə və vergi uçotunun, Azərbaycan iqtisadiyyatı

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi

Azərbaycanda Maliyyə Hesablaşmanın Beynəlxalq Standartlarına uyğun verən mühasibat uçotunun və hesabatlılığın tətbiqinin zəruriliyi.

Müasirlik ehtiyatından sonra 1990-ci ildən başlayaraq respublikamızda bazar iqtisadiyyatının inkişafı, iqtisadi məqsədlər ödənilən müəyyən ölçüdə inkişafatla yanaşı dövlət tərəfindən bazarla qarşılıqlı milli inkişaf strategiyasının tətbiqi bazar iqtisadiyyatına tələblərinə uyğun olaraq yeni iqtisadi təfəkkürlə formalaşması və iqtisadiyyatımızın ayrı-ayrı sahələrində özəli islahatların aparılması ilə nəticələnməkdə.

Bölgə ki, vergi, gəlirlik, bank, maliyyə, bələdiyyə, statistik sahələrini və sahələrliq fəaliyyətini tənzimləyən beynəlxalq standartlara uyğun olaraq hazırlanmış bir sıra müxtəlif normativ-hüquqi aktlar qəbul edilmişdir.

Müli inkişaf strategiyasının icrasını təmin edən bu normativ-hüquqi aktların tətbiqi ilə strategiyada sahələrdə investisiya an-

ların artırılması və həmin sahələrdə mövcud olan iqtisadi potensialın tamamilə istifadə edilməsinə, bəzi sahələrin öyrəli inkişaf tədriclərinə müsbət təsiri yaranmışdır.

Bununla yanaşı, bu strategiyaya uyğun olaraq müxtəlif məqsədlərdə həyata keçirilən tədbirlərin investisiya resurslarına uyğun tələbatı, bəzi sahələrdə geniş təbii apardıması və investisiya obyektlərinin seçimi məqsədi ilə son illərdə əhəmiyyətli dərəcədə xarici investisiyaların artmasıdır. Bu tədbirlər sahəsində dəyişikliyə və strateji maliyyə təminatının əldə edilməsi tələbatı mühasibat uçotuna tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktların beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması zərurətini yaratmışdır.

Bölgə ki, maliyyə bələdiyyəsinin inkişafına böyük töhfə investisiyaların yığılması və bu sahədə daxil olan sahələr üzrə iqtisadiyyatın bəzi sahələrdə inkişafında ÜDM-in artması sahəsində daha da yüksək

keçirilməsi, bu sahədə toplumun müsbət təcrübələrindən istifadə etməklə bu standartlara layihədə təminat edilməsi məqsədi ilə Milli Məclisəbat Uçotu Standartlarının müzakirəsinə İkinci qrupda əks tədbirlərinə dair müvafiq məhsuləbat uçotu qaydalarına hazırlanması və təbii qaydaların yoxa çıxması ilə mədətəməkdir.

Məhz qayd olunan problemlərin həll edilməsi baxımından "Azərbaycan Respublikasının 2003-cü il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun təbii məhsuləbat barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 28 dekabr tarixli K27 əmrəli Fərmanının 8-ci bəndinin icrasına təminat etmək üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 28 fevral tarixli 29 əmrəli Qərarı ilə "Beynəlxalq Məhsuləbat Uçotu Standartlarına keçməklə Milli Məclisəbat Uçotu Standartlarının 2003-2007-ci illərdə hazırlanması və təbii qayd Programı" tədqiq edilmişdir [1].

Bu Programda, gələcək dövr üçün Məhsuləbat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına uyğun prinsiplərini istifadə etməklə və ya bu standartlarla uyğunlaşdırılacaq tədbirlər üçün təminat Milli Məclisəbat Uçotu Standartlarının təbii məhsuləbat ocağı normativ və mədətoloji baxımından, o cümlədən "Məhsuləbat uçotu haqqında" Qanun layihəsinin və məhsuləbat uçotunun aparılması dair müvafiq Qaydalara, bəzi məhsuləbat uçotu standartları arasında bir vergi kəçirilməsi üçün məhsuləbat uçotunun avtomatlaşdırılması üçün program təminatı və məhsuləbat uçotu sahəsində məhsuləbat ocağı hazırlanması üçün təminatdır.

Gələcək Qanunla tədqiq edilmiş Programda məhsuləbat uçotu sahəsində məhsuləbat ocağı aparılması üçün mədətoloji təminat ocağında Milli Federasiyaya və Ukraynaya qəbul edilmiş strateji siyasətdən necə

və alınması Milli Məclisəbat Uçotu Standartlarına təbii stratejiyanı müəyyən edilmişdir [6].

Programın icrası ilə bağlı "Gələcək qrupun məhsuləbat haqqında Təminat"ın layihəsi, bəzi "Uçot siyasəti haqqında Qanun"ın layihəsi yenidən hazırlanaraq tədqiq edilmişdir.

Həmçinin bir sıra Milli Məclisəbat Uçotu Standartlarının layihələri, o cümlədən "Büdcə və qrup-kommersiya təminatlarında məhsuləbat uçotunun təbii məhsuləbat dair təminat"ın və "Məhsuləbat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun yeni layihələri hazırlanmışdır.

"Məhsuləbat uçotu haqqında" Qanun layihəsi Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmədən sonra qayd olunan layihə 2003-cü ilin birinci yarım ilində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində birinci oxuqdan keçmişdir.

Eyni zamanda, bu layihəyə dair müvafiq icra tədbirlərini nəzərdən, o cümlədən Dünya Bankının 18 iyun 2003-cü il, 11 avqust 2003-cü il, 18 noyabr 2003-cü il, 28 yanvar 2004-cü il və 13 aprel 2004-cü il tarixli məlumatları ilə təqdim edilmiş və tədqiqat nəticələri alınmışdır, Milliyyə Nazirliyi tərəfindən "Məhsuləbat uçotu haqqında" Qanun layihəsi yenidən işlənilərək Milli Məclisəbat İkinci oxuqda təqdim edilmiş və 29 iyun 2004-cü ilə qəbul olunmuşdur.

Dünya praktikasında məhsuləbat uçotu sahəsində məhsuləbat ocağı konseptual yanaşmaların icra alması üçün məhsuləbat ocağında təbii məhsuləbat bu məhsuləbat bəyətə keçirilməsi üçün birinci təminat ocağında Qanun Azərbaycan Respublikasının qəbul edilmiş strateji siyasətləri nəzərə alınaraq aparılacaq məhsuləbat uçot siyasəti müəyyən edilmişdir.

Bəzi məhsuləbat, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 18 iyun 2003-cü il

riadi 139 №-li Qərarı ilə təsdiq edilmiş Proqramda "Mühasibat uçotu haqqında" Qanunun tələblərinə əsasən müəyyən olunmuş uçot siyasətinin ödəniş imkanlarını artırmağa əsas edilmiş MİB Mühasibat Uçotu Standartlarına təbiiq olaraq yeni strategiyaya həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Bölkə ki, yeni Qanuna əsasən MİB Mühasibat Uçotu Standartları ilə Milli Maliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartları ilə müəyyən olunan əsas fərqlər nəzərə alınaraq ödəniş imkanlarını artırmağa çalışılmalıdır və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş əyşkilərə uyğun olaraq təsdiq edilməlidir.

Burada, bəzi hallarda istisna olaraq beynəlxalq və milli standartlar arasında uyğunlaşdırma təm təmin edilmiş üçün ayrı-ayrılıqda müvafiq MİB Mühasibat Uçotu Standartlarına əsas Milli Maliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartlarında olduğu kimi nəzərdə alınaraq həyata keçirilməsi və qəbul olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Respublikada yeni mühasibat uçotu siyasətinə keçidə uyğunlaşdırma təminatı təmin etmək məqsədilə bu uçot işlərinin icra edilməsi standartları haqqında bəzi tələblərin icra edilməsi qədər alınması və əsasən mühasibat uçotu siyasətində toplanmış təcrübələrini nəzərə alaraq bəzi hallarda beynəlxalq standartlarla milli standartlar arasında konseptual xarakter dəyişmə təminatı bəzi bəzi yatacaqlarına yol verilməlidir.

Bölkə ki, Milli Maliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq müvafiq MİB Mühasibat Uçotu Standartlarına "Tənzimlər Planı" və beynəlxalq standartların minimum tələbləri əsasında milliyyə hesablaşmalarını fərqlənən olaraq olmalıdır.

Bundan başqa, olma olmağ bir neçə MİB Mühasibat Uçotu Standartlarının hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur. Nəzərdə "Milliyyə hesablaşmalarını təqdim edilməsi"

əsas Milliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartları arasında iki MİB Mühasibat Uçotu Standartları ("Milliyyə hesablaşmalarını toplanmış ödəniş" və "Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat ödəniş"), həmçinin "Mühasibat vergisi ödəniş" əsas Milliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartları arasında iki MİB Mühasibat Uçotu Standartları ("Carli mənfəət vergisi ödəniş" və "Təsəvvür salınmış mənfəət vergisi ödəniş") hazırlanması nəzərdə tutulmuşdur.

Əyni zamanda, əsasən mühasibat uçotunda ədədli dəyər konseptinə əsaslanaraq olma olmağ "Ədədli dəyər ödəniş" MİB Mühasibat Uçotu Standartlarının hazırlanması da nəzərdə tutulmuşdur.

Bölkə ki, mühasibat uçotu ödəniş tələblərini aparılması ilə bağlı oldu olmağ mərkəzlərə və bu sahədə toplanmış təcrübələrə əsaslanaraq ödəniş bəzi iqtisadiyyatın inkiqafına, dövlət büdcəsinin gəlir və xərclər bəzi məhsulünün qatılmağı və digər müəyyən edilmiş dövlət təminatını təmin etməyə vəhdət uçot siyasəti beynəlxalq tələblərə cavab verən MİB Mühasibat Uçotu Standartlarının təbiiq olaraq qəbul olunması strategiyasına əsaslanılmalıdır və burada da yeni milli mühasibat uçotu siyasətinin hazırlanmasına gətirib çıxarmışdır.

Azərbaycanda bəzi iqtisadiyyatın tələblərinə cavab verən mühasibat uçotu siyasətində aparılan işləklərin ilkin nəticələri

Keçmiş ərəvək məkanı illərindən bəzi il olaraq respublikamızda mühasibat uçotu siyasətində işləklərin aparılması əyşkilir və əyşkilir tələblərə görə müəyyən gəlirlər ilə bəzən də, bəzi illərdə Milli Maliyyə Hesablaşmaların Beynəlxalq Standartlarına uyğunlaşdırma və burada bəzi toplanmış

laşınq təcrübələrinin iyrənilməsi və təcil edilməsi məqsədində bu sahələri dövlət vəhəl uqot siyasətinə uyğun olaraq mülkiyyəti edilməq milli stratejiyanın mərhələlərlə tətbiq edilməsi kərə həyata keçirilmə.

Dələ ki, Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının dünyə iqtisadiyyatına inteqrasiyası son illər etirində dövlət tərəfindən həyata keçirilən siyasətin prioritet istiqamətində bir kimsə mülkiyyəti edilməqdır.

Milli mülkiyyət uqot sistemli kərə həyata keçirilən standartlara uyğun olaraq istiqamətə aparılması ilə yuxarıda qeyd olunan siyasətin bir hissəsi kimi dövlət uqot siyasətinin əsas təşkil edir.

Bu stratejiyanın uqorta davam etdirilməsi vəhəl dövlət uqot siyasətinin tətbiqi, habelə bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun yeni iqtisadi təfəkkirin formalaşması və inteqrasiya mülkiyyət uqot sistemində əmək istiqamətlərinə aparılması ilə nəticələnməkdə.

Azərbaycanda mülkiyyət uqot sistemində istiqamətlərinə aparılması məqsədində mərhələlərdə nəzərdə tutulur [3]:

1. Beynəlxalq standartlar əsasında mülkiyyət hesablaşmaları hazırlanması və tətbiq olınması kərə mülkiyyət uqot sistemlərinin fəaliyyətinə tənzimləyən qanunvericilik aktların qəbul edilməsi;

2. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə mülkiyyəti olan mülkiyyətlərdə mülkiyyət uqot sistemlərinə tənzimləyən yeni mülkiyyət hesablaşmaları tətbiq olınması kərə mülkiyyət məqsədli-küçəli aktlarda əmək istiqamətli kərə mülkiyyət təfəkkirinə hazırlanması və həyata keçirilməsi;

3. Mülkiyyət uqot sistemlərinə tənzimləyən yeni mülkiyyət hesablaşmaları hazırlanması kərə əmək və məzuri təfəkkirin əmək edilməsi məqsədi ilə fəaliyyət tədris prosesində, habelə mədq olunanq program əməlləri çərçivəsində bu hesablaşmaları tətbiq

etməyəti və mülkiyyəti olan mülkiyyətlərdə tətbiq olınmasına əmək və məzuri mədqin həyata keçirilməsi.

Bu problemlərin həlli ilə bağlı 2004-cü il 02 sayda tarixdə "Mülkiyyət uqot haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbulu məqsədi.

Mülkiyyət uqotunu tənzimləyən sistemlərdə qanunvericilik aktında respublikada həyata keçirilən uqot siyasətinin əmək istiqamətləri mülkiyyəti olunanqdır. Dələ ki, Mülkiyyət Hesablaşmaları Beynəlxalq Standartlarının, İctimai Sektor Uqot Mülkiyyət Uqotunun Beynəlxalq Standartlarının və əmək əsasında qəbul olunanq Milli Mülkiyyət Uqot Standartlarının tətbiqinə məqsədli qəbuluq məqsədi tənzimləyən sistemlərdə məqsədli və bazar sektorları üçün mülkiyyət hesablaşmaları bu standartlara uyğun olaraq hazırlanmasında, təfəkkirin fəaliyyətinin yəhəlləməsi və əmək məqsədli çıxarılması tənzimləyən, dövlət mülkiyyət uqot sistemində istiqamətə vəhəl mülkiyyəti həyata keçirilməsi və istiqamətlərinə davam etdirilməsi tənzimləyən üçün institusional təfəkkirin dəstəklənməsində ibarətdir.

Qeyd etməli kərə ki, İctimai Sektor Uqot Mülkiyyət Uqotunun Beynəlxalq Standartlarına (International Public Sector Accounting Standards) uyğun olaraq qəbul olunanq Milli Mülkiyyət Uqot Standartları kiçik sahibkarlıq sistemlərinə istiqamətli kərə məzuri təfəkkirinə fəaliyyəti tənzimləyən Mülkiyyət Hesablaşmaları Beynəlxalq Standartlarının prinsipləri əsasında hazırlanması məqsədli, qeyri-məzuri təfəkkirinə istiqamətli kərə tənzimləyən, habelə mülkiyyət məqsədli, məzuri mədqin dövlət mədqin uqot siyasətinə tənzimləyən üçün göstərilən standartlardan konseptual xarakter daşımayan cəhətləri tənzimləyən.

"Mühasibat uçotu haqqında" Qanun əsasında kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatları tələb olunan standartların tətbiqini cəpfilikli standartlar sistemi əsasında həyata keçirməlidir.

Buna ki, icrai əməliyyatı quruluşu əldə edilən kommersiya təşkilatlarından müvafiq olan Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının tətbiq edilməsi tələb olunağa həddə, icrai əməliyyatı quruluşu və kiçik sahibkarlıq subyektləri icrai əməliyyatı kommersiya təşkilatları tərəfindən Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları əsasında hazırlanmış və tədqiq olunmuş Kommersiya Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tətbiq edilməsi tələb olunur [3].

Bələdiyyə quruluşu, bələdiyyə təşkilatları və bələdiyyələrdən dövlət fərdləri ilə icrai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları əsasında hazırlanmış Bələdiyyə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına tətbiq olunmalıdır.

Qeyri-kommersiyə təşkilatları icrai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına ümumi prinsipləri əsasında qəbul olunan Qeyri-kommersiyə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına tətbiqini həyata keçirməlidir.

Kiçik sahibkarlıq subyektlərinin illik dövriyyəsinin və işlərində orta illik əyrimə digər kommersiya təşkilatlarından çoxli əşyaları əldə etməyə məruzə olmağa, xüsusən də bu mühasibat uçotu subyektlərinin illiyyəti ilə əlaqətli bir tədqiqat tərəfindən idarə edilməsi üçün, onlar mühasibat uçotunu vergi qanunvericiliyi əsasında Maliyyə Nazirliyinə tədqiq etdirməyi "Kiçik sahibkarlıq subyektlərində səhiyyə tədqiqatı uçotunu aparılması Qaydaları"na əsasən olaraq aparılmalıdır.

Qeyd olunan Qanun əsasında Azərbaycan Respublikasında mühasibat uçotu subyektlərində illiyyəti ilə bəyənəlxalq stan-

dartları üç ay ərzində əsasən qəbul edilmiş milli standartlara uyğun maliyyə hesabatlarının tətbiqinin təqdimatı mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsini həyata keçirən müvafiq icrai hakimiyyəti orqanına həvalə edilmişdir.

Ölkədə məqsədyönlü dövlət siyasətinin tətbiqi üçün zəruri və tənzimlənmə tələblərinə uyğun təminat təmin edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 03.02.2005-ci il tarixli "Mühasibat uçotu haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununu tətbiq edilməsi barədə" Fərmanı ilə mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsini həyata keçirilməsi icrai hakimiyyətdə Maliyyə Nazirliyinə həvalə edilmişdir.

Mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsinin əsas məqsətlərindən biri də mühasibat uçotu subyektləri tərəfindən bəyənəlxalq standartların tələblərinə uyğun olaraq maliyyə hesabatlarına əlavə qəfil və keyfiyyətli təqdim olunması üçün işin koordinasiya edilməsi məqsədi ilə müvafiq tədqiqatları hazırlanması və onların icrai təminatı təmin edilməsidir.

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi gələcəkdə Qanunun tələblərinə uyğun olaraq mühasibat uçotu sahəsində dövlət tənzimlənməsini həyata keçirilməsi üçün ora həvalə edilmiş səhiyyə quruluşunda Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına və icrai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına Azərbaycan dilinə tərcümə edilmiş və illiyyəti bəyənəlxalq təşkilatlar tərəfindən bu tərcümələrdə zəruri məsələləri kimi tədqiq olunmasını təqdim etmişdir.

Eyni zamanda, Maliyyə Nazirliyi Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına, bu standartlara tətbiqi icrai qaydaları, tələbləri və uçot qaydalarını işləyib hazırlanmış tədqiq etməli və Maliyyə Hesabatlarına

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən həmin Qərarın əsasında ilik gəlirin həcmi 36,9 mln. manatla, hesabət illərində işçilərin orta sayı 1200 nəfərlə və bələdiyyə yekun məbləği 100,9 mln. manatla müəyyən edilmişdir.

Ağrılar hesablamaları məzəncində bu meyar göstəricilərinin ikincidən yuxarı olan göstəricilərə mülk olan 20 kommunalya təqdimat müəyyən edilmişdən sonra 2008-ci il 1 yanvar tarixinə qədər Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına əsasən mühasibat uçotuna aparılmalı və maliyyə hesabatlarına təqdim edilən icraiət əməliyyatlı qanunlara uyğun Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 18 iyul tarixli 140 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

Son illərdə iqtisadiyyatın ağırlaşmış vəziyyətində aparılmış islahatlarla bağlı iqtisadiyyatın yüksək inkişafına xarakterik olan göstəricilərin təfəlli məzəncində adı çəkilən meyar göstəriciləri dəyişdirilərək Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 22 aprel 2010-cu il tarixli 72 nömrəli qərarı ilə yenidən təsdiq edilmişdir.

Sözügedən dəyişikliklərdən sonra meyar göstəriciləri ilik gəlirin həcmi 1200 mln. manat, hesabət illərində işçilərin orta sayı 1500 nəfər və bələdiyyə yekun məbləği 300,9 mln. manat olaraq müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda, bu meyar göstəricilərinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 16 iyul 2010-cu il tarixli 133 nömrəli qərarı ilə meyar göstəricilərinin ikincidən yuxarı olan göstəricilərə mülk olan 22 kommunalya təqdimat müəyyən edilməsi təsdiq edilmişdir.

Bununla yanaşı, qanunvericilikdə qəbul edilmiş Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları əsasında 37 adda Kommunal Təqdimatlar üçün Milli Mühasibat

Uçot Standartları və İcraiət Sektoru üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq 24 adda Bütçə Təqdimatları üçün Milli Mühasibat Uçot Standartları, habelə Qeyri-kommunal Təqdimatlar üçün Milli Mühasibat Uçot Standartları hazırlanmış və təsdiq edilmişdir.

Həmçinin 27 adda Kommunal Təqdimatlar üçün Milli Mühasibat Uçot Standartlarının təbii kənd qəbir və Tibbiyət-kənd təsdiq edilmişdir.

Bundan başqa, "Kiçik sahibkarlıq subsektorində sadələşdirilmiş uçotun aparılması qərarları", "Bütçə təqdimatları və bələdiyyələr dövlət fərdi hesabları maliyyə hesabatlarına təqdim edilməsi, həmin dövrləri və dərc edilməsi qərarları", "Qeyri-kommunal təqdimatların ilik maliyyə hesabatına fərdi, məzəncə və təqdim edilməsi qərarları", "Kommunal təqdimatların ilik maliyyə hesabatlarına və bələdiyyə (konsolidasiya edilmiş) maliyyə hesabatlarına təqdim edilməsi, həmin dövrləri və dərc edilməsi qərarları" və icraiət əməliyyatlı qanunlar üçün Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına keçid təmsil olan "İcraiət əməliyyatlı qanunlar üçün Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına keçidi məzəncəli İcraiət Sektoru" hazırlanmış və təsdiq edilmişdir [7].

"Mühasibat uçot haqqında" Qanuna əsasən yuxarıda göstərilən və təsdiq edilmiş normalativ-hüquqi aktların hazırlanması məzəncində, habelə milli mühasibat uçot sistemlərinin təkmilləşdirilməsi Qənd Maliyyə Nazirliyinə məsləhətlər və məsləhət məzəncədə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 25 aprel tarixli 250 nömrəli qərarı ilə dövlət hakimiyyəti orqanlarına, kommunalya və qeyri-kommunal təqdimatların məzəncələrində ibarət olan "Mühasibat Uçotuna İcraiət

ket Şurası" və Azərbaycan Respublikası Əhliyyə Nazirinin 2005-ci 31 oktyabr tarixli 20-T sərəfisi sərəfi ilə "Mühasibat Uçotu Gərə Məsələləri Şurası"nın Nizamnaməsi təsdiq edilmişdir.

"Mühasibat uçotu haqqında" Qanunun 16-nə maddəli ilə bəşli məsələyə edilmiş mənzəliyə kəməpəyənə bəşli qəçirilməsi məqsədilə "İctimai Xəzənlər Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında" 20 sentyabr 2005-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə qeyd olunan məcəlləyə 347-1 sərəfisi maddəli əlavə əlavəməmişdir. Həmin maddəyə əsasən mühasibat uçotu mənzəliyəli təvəliyə mənzəliyə hesablaşmaları və bəşliqədrinmə (kəməpədrinmə) mənzəliyə hesablaşmaları bəşliqədrinmə və təqdim edilməsi ilə əlavə qəçirilməliyə pənzəlməsi gərə təqdrinmə əlavə bəşliqədrinmə və vətəliyə qəçirilməliyə əlavə mənzəliyə əlavəməmişdir.

"Mühasibat uçotu haqqında" Qanunun tələblərinə əsasən kiçik sərəfisiq mənzəliyəli mənzəliyə əlavəməmiş kəməpəyənə təqdrinməli 01.01.2005-ci il tarixdən mühasibat uçotunu Mənzəliyə Hesablaşmaları Bəşliqədrinməli Standartlarına və bu standartlar əvvəndə kəməpəyənə Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun əlavəməmişdir.

Əvvəl tarixdə, 01.01.2009-cu il tarixdən bəşliqədrinməli orqanlar, bəşliqədrinməli təqdrinməli bəşliqədrinməli dövlət fəndiləri mühasibat uçotunu İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunu Bəşliqədrinməli Standartlarına uyğun əlavəməmiş bəşliqədrinməli Milli Mühasibat Uçotu Standartları, qeyri-kəməpəyənə təqdrinməli mənzəliyəli uçotunu Qeyri-kəməpəyənə Təqdrinməli üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartları əvvəndə əlavəməmişdir.

"Mühasibat uçotu haqqında" Qanuna əsasən illik mənzəliyə hesablaşmaları üçün hesablaşdırılmalıyə yəvvər əvvəndə 01-dən dekabr

əvvəndə 31-i də daxil olmaqla mənzəliyəli edilməli mənzəliyə əlavəməmiş qəçirilməli mənzəliyə hesablaşmaları mənzəliyəli bəşliqədrinməli kəməpəyənə təqdrinməli təvəliyəli 2009-cu il də, qeyri-kəməpəyənə təqdrinməli təvəliyəli mənzəliyəli 2008-cu il də təqdrinməli olmaqlıdır.

Kredit təqdrinməli, əlavəməmiş qəçirilməli, mənzəliyə fəndiləri, qeyri-dövlət (şəxsi) mənzəliyə fəndiləri, qeyri-kəməpəyənə fəndiləri bəşliqədrinməli dövlətdə əlavə bəşliqədrinməli mənzəliyə əlavəməmiş mənzəliyəli qəçirilməli əlavəməmiş kəməpəyənə təqdrinməli təvəliyəli Mənzəliyə Hesablaşmaları Bəşliqədrinməli Standartlarına bəşliqədrinməli sərəfisiqədrinməli məqsədilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci 18 iyul tarixli 140 sərəfisi Qanunu 2-ci bəşliqədrinməli Azərbaycan Respublikası Mənzəliyə Nazirliyinə mənzəliyəli qəçirilməli qəçirilməli 2008-ci il 1 yanvar tarixindən qəçirilməli Mənzəliyə Hesablaşmaları Bəşliqədrinməli Standartlarına bəşliqədrinməli mənzəliyəli edilməli təqdrinməli.

Mənzəliyə Hesablaşmaları Bəşliqədrinməli Standartlarının təvəliyəli və pənzəlməsi ilə bəşliqədrinməli mənzəliyəli kəməpəyənəli mənzəliyəli təvəliyəli qəçirilməli gərə məqsədilə təqdrinməli təvəliyəli qəçirilməli üçün Azərbaycan Respublikası Mənzəliyə Nazirliyinin 2005-ci il 09 sentyabr tarixli 1-180 №-li sərəfisi ilə mənzəliyəli mənzəliyəli qəçirilməli üçün Mənzəliyə Hesablaşmaları Bəşliqədrinməli Standartlarına bəşliqədrinməli mənzəliyəli Gərə-Mənzəliyəli Program təsdiq edilmişdir.

Həmin Program əvvəndə mənzəliyəli mənzəliyəli qəçirilməli əlavəməmiş daxil olmaqlı təqdrinməli qəçirilməli mənzəliyəli qəçirilməli əlavəməmiş qəçirilməli Programın bəşliqədrinməli mənzəliyəli qəçirilməli qəçirilməli Azərbaycan Respublikası Mənzəliyə Nazirliyi ilə mənzəliyəli qəçirilməli və bu təqdrinməli mənzəliyəli sərəfisi ilə təsdiq edilmişdir sərəfisi əlavəməmiş [5].

Sürüşdəsə Proqramın icrası ilə bağlı icmal obyektiyəti qurumlar tərəfindən digər aməli korreksiya təkiilatları üçün malyeə olunan məktəblərdə də təmələdə malyeə hesablaşma hazırlanması təmin edən əşşəkə tədbirlər həyata keçirilmişdir.

1. Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma təbiği üzə qruplaşma yaradılması;

Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma təbiğini təmin edən Proqramda göstərilən hər bir tədbir üzə malyeəyə edilən işlərin əşşəkə və vəzifədə təkiil, yerinə yetirilməsi üçün icmal obyektiyəti quruma əid edilən təkiiləmə uqət əşşəkəli həyata keçirən tədbiriyyəti məktəblərdən ibarət olan üç qrup yaradılmışdır.

Bu qrup vəzifəli tədbirlərin icra vəziyyəti həzədə və onlara həyata keçirilməsi məqsədində yaradılan məvəliq pəkilərinin aradan qaldırılması məqsədində həmin təkiiləmə tədbirlərinə sərəm məlumat və hesablar təqdim olunmuşdur.

2. İcmal obyektiyyəti qurumların üz vəzifəli həzədə məvəliq Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma Azərbaycan dilinə tərcüməli işlərinin həyata keçirilməsi;

İcmal obyektiyyəti quruma əid edilən təkiiləmə tərcüməli, onlara üz vəzifəli həzədə məvəliq məlumatları göstərən peşəkar məvəliq təkiiləmənin kəməyi ilə 2008-ci il bənzərinə üzə Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartları Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir.

3. Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartları haqqında əməli bəkilərin əid edilməsi və malyeə hesablaşma hazırlanması və təqdim olunması ilə bağlı korreksiya təbiği üzə məvəliq həyətli işlərin məvəliq təkiiləmə təkiil;

Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma təbiği ilə əşşəkə və korreksiya məvəliq təkiiləmə üzə icmal obyektiyyəti qurumları əid edilən təkiiləmə məvəliq həyətli işlərin peşəkar məvəliq təkiiləmə tərcüməli olan Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartları haqqında əməli bəkilərin əid edilməsi tədbirləri tərəfindən məvəliq təmin kəməli aparılmışdır.

Göstərilən işlərinin tərcüməli təmin kəməli aparılması sərəm Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartları üzə tərcümə məvəliq təkiiləmənin olmasının məqsəd əşşəkə, bu kəməli Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartları haqqında bəkiləmə uqət məlumatları əid edilən məqsədli üz həmin standartları təbiği üzə məvəliq təkiiləmə gətirilmişdir.

4. İcmal obyektiyyəti uqət sistemlərinin təkiil;

İçki qrup və əməli olunan peşəkar məvəliq təkiiləmə tərcüməli icmal obyektiyyəti quruma əid edilən təkiiləmə bəkiləməli üzə məməli məvəliq uqətəməmə məqsədində əid edilən məvəliq məlumatları əşşəkəməmə, həmin təkiiləmə iş məməliyyətlərini məməli əşşəkə Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma təbiği pəkiləmədən məvəliq məvəliq uqətə sistemlərinin təkiil aparılmışdır.

5. Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma uqət əşşəkə uqət əşşəkəli hazırlanması;

Malyeə Hesablaşma Beynəlxəq Standartlaşma təbiği üzə təkiiləmə məvəliq məvəliq uqətə sistemlərinin dər məməli təkiil edildikdən sərəm əid edilən məvəliq məlumatları əşşəkəməmə bu standartları uqətəməmə əşşəkə yəni uqət əşşəkəli işlənilmişdir.

Yeni uqət əşşəkəli işlənilən məməli sərəm ik məvəliq malyeə hesabları əməli təkiiləmə məməli, qiyəməndirilməsi və

uqtda ölkə edilmişdi. İki tələb də müəyyən edilmişdi.

Maliyyə hesablaşmalarının bəyozluq standartlarına uyğun olaraq bu məsələnin həlli istiqamətində əsas və bir və ya bir neçə alternativ yanaşmalardan istifadə edilmişdi. İyçü qrup müvafiq olan bu yanaşmalardan ixtisasi əsaslıyyətli quruma aid edilən təkliflərə iyçü əsaslıyyətində uyğun olaraq ən müvafiq yanaşmanı seçməklə həmin təkliflərə uyğun şüarətdə ölkə edilmişdi.

6. Qəbul edilən uyğun şüarətdə uyğun olaraq mühasibat uçqanının iyçü hesablar planına hazırlanması

İxtisasi əsaslıyyətli quruma aid edilən təkliflər təvəfindən peşkar mühasib təkliflərə köməyi ilə qəbul edilmiş uyğun şüarətə uyğun olaraq iyçü hesablar planı hazırlanmışdır.

Bu iyçü hesablar planı həmənən iyçü təkliflərinin ayrı-ayrı həaliyyət nəticələrinə həyata keçirilməsi ölkə edilmişdi. Maliyyə Hesablaşmaların Bəyozluq Standartlarına uyğun olaraq maliyyə hesablaşmalarının təvədin edilmiş iyçü quruməvəriliklə müəyyən olunmuş qəçədə təvədin edilən Milli Mühasibat Uçqan Standartlarına müvafiq hesablar planı əsasında işlənilmişdi.

Bölkə ki, təkliflər təvəfindən qəbul edilən uyğun iyçü hesablar planında təkliflərə və əsas tələbədə olan qurumlara iyçü əsaslıyyətli əsaslıyyətə müvafiq hesablar və mühasiblərdən istifadə edilmişdi.

Təkliflər, onlara iyçü əsaslıyyətində uyğun gələn hesablar və mühasiblər əsasında alınmışla, habelə həmi mühasiblərin məruzəsinə düşmüşlə, onlar birləşdirilməklə və əsas mühasiblər əsasında müvafiq hesablar planı əsasında iyçü hesablar planına təvədin edilmişdi.

7. İyçü hesablar planına uyğun olaraq əsas mühasibat yadqlarının hazırlanması

Yeni iyçü hesablar planına uyğun olaraq Hesablaşmalar Uçqan Qəbulatlarının hazırlanması təvədin edilmişdi.

Bölkə ki, təkliflər təvəfindən, əsas tələbədə olan qurumlara iyçü əsaslıyyətində müvafiq əsaslıyyətə müvafiq olaraq Maliyyə Hesablaşmaların Bəyozluq Standartlarına müvafiq təvədin edilən maliyyə uçqanının aparılması məqsədilə iyçü hesablar planına uyğun olaraq hazırlanmış Qəbulatlarında hər bir əsaslıyyətli hesab və mühasib parçə edilmişlə əsaslıyyətə əsaslıyyətə digər müvafiq hesablarla müvafiqləşdirilməsi müvafiq əsaslıyyətə təvədin edilmişdi.

Bu müvafiqləşdirilmələr təkliflərə həyata keçirildi hər hətə təvədin edilmiş əsaslıyyətə ölkə edilmişdi. Hələ, təkliflər Maliyyə Hesablaşmaların bəyozluq standartları ilə və ya Konseptual Qəbulat ilə müvafiq edilmiş prinsiplərə və məqsədlərə uyğun olaraq ixtisasi əsaslıyyətə həmi müvafiqləşdirilmələrə ölkə edilmişdi.

8. Maliyyə hesablaşmalarının təvədin olunması üzvə təvədin hazırlanması

Maliyyə Hesablaşmaların Bəyozluq Standartlarına uyğun olaraq maliyyə hesablaşmalarının hazırlanması üzvə Təvədin işlənilmişdi.

Hesabat övərdi əvəndə Maliyyə Hesablaşmaların Bəyozluq Standartlarında təvədin edilmiş əsaslıyyətə həyata keçirilməsi üzvə mühasibat uçqanının aparılması deyil, onlara yökün nəticələrinə, habelə bəqə məqsədlərdən əldə edilmiş digər məlumatlar əsasında hazırlanmış məvə maliyyə hesablaşmalarının təvədin və təvədin olunması köylük əsaslıyyətə təvədin edilmişdi. İki məqsədə maliyyə hesablaşmalarında müvafiqiyə mühasibat uçqan obyektlərinə dair bəyozqlarını təvədin edilən maliyyə informasiyası əvədin edilmişdi.

Maliyyə Hesablaşmaların Bəyozluq Standartlarına uyğun olaraq maliyyə hesablaşmalarının təvədin olunması üzvə Təvədin bəqə

kitabda və digər məlumat üzrə registrləndikdə, ləğvə üzrə alınması məqsədilə alınmayan olarsa məlumatları pünləmə və icmallaşdırılması üzrə prosedurları təsvir edilənə yəni illə korin hesabların işlənilməsi qaydası hazırlanmışdır.

9. Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə konvensiya prosedurlarına həyata keçirilməsi;

Maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartlarına uyğun olaraq sorun hesab edilən vəsaitlərin və məsuliyyəti göstərişlərin hazırlanmasından sonra təqdimat birləşmə konvensiya prosedurlarına həyata keçirilməsinə başlanılır.

Qeyd edilən işlərin sonunda müəyyən olunmuş hesabların və uçot əbyaklıqlarının Maliyyə Hesabatlarına Beynəlxalq Standartlarına uyğun olaraq bu və ya digər məqsədlərə aid ediləməsi üçün müvafiq tədbirlər aparılır.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması üzrə konvensiyaya keçirilməsi prosedurları əsasən məlumat üzrə qəbul olunan uyğun uçot alınmış aktivlərin, öhdəliklərin, kapitalın, gəlir və xərclərin (maliyyə hesabatlarının elementlərinin) yenidən təsnifləşdirilməsi və təstih olunanların təsnif edən müvafiq məlumatların aparılması təsnif edilmişdir.

Bu elementlərin yenidən təsnifləşdirilməsi üzrə məlumatların təsnifləşdirilməsi məqsədi ilə əsasən uçot əbyaklıqlarında müəyyən olunmuş hesablar (subhesablar) başlanılır və bu hesablarda uçot alınmış qəbul olunan yeni hesablar planına uyğun olaraq müvafiq hesablara keçirilmişdir.

Maliyyə hesabatlarının elementlərinin yenidən təsnifləşdirilməsinə aparılması məqsədində müəyyən olunmuş yeni hesablar planına uyğun olaraq müvafiq hesablar

da uçot alınmış qəbul olunan yeni hesablar kəbin hesablarında olan olunan qəbul olunan hesablar hesablanır.

10. Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına İllə dəfə təbiiq edilməsi.

Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına illə dəfə təbiiq olunması əsasən maliyyə hesabatlarının elementlərinin yenidən təsnifləşdirilməsi, yenidən qiymətləndirilməsi və yenidən uçot alınması üzrə prosedurlarına həyata keçirilməsi məqsədində yeni uçot əbyaklıqlarında müvafiq hesablarda və subhesablarda uçot alınmış qəbul olunan müvafiq əbyaklıqlar əməliyyat olarsa məlumatların təsnifləşdirilməsi.

Qeyd edilən işlərin uşarla həyata keçirilməsi icması əməliyyatı qanunlara aid edilən konvensiya təqdimatları üçün Maliyyə uçotunun əsaslaşdırılması üzrə müvafiq program təsnifləşdirilməsi hazırlanması məqsəd olacaqdır.

Göstərilən program əsasında icması əməliyyatı qanunları təsnifləşdirilməsi Maliyyə Hesabatlarına Beynəlxalq Standartlarına keçidi ilə bağlı işlərin həyata keçirilməsinə başlanılır.

Hərəkət əbyaklıqlarında ikinci məqsətdə nəzərdə tutulmuş yeni maliyyə hesabatlarına təqdim olunması üzrə tədbirlər həyata keçirilir.

Qeyd edilən məlumatların aparılması məqsədində məsuliyyəti göstərilən və vaxtında müvafiq tədbirlərin görülməsi üçün məsuliyyətlərin keçirilməsi məqsədində təsnifləşdirilməsi. Bəli ki, "Azərbaycan Respublikasının 2008-ci il Əvvəl bələdiyyəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa təbiiq edilən bələdiyyə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 18 dekabr tarixli 682 əmri ilə Fərmanla 5.10-cu bələdiyyə "Məlumat üzrə qəbul olunan" Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq işlə

ral obyektyəli quruculara Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına keçmələri ilə əlaqədar yeni standartlara əsasən əvvəlcədən tədqiqat işləri aparılmalı, bu məqsədlə mütəmadi monitorinqlərin aparılması və digər zəruri tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə tapşırıla bilər.

Həmçinin tapşırıqla icrasını təmin etmək üçün Maliyyə Nazirliyi tərəfindən 2008-ci il 1 yanvar tarixinə qədər Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına əsasən mübahisət uçuşuna aparılmalı və maliyyə hesabatlarına təqdim edilən əsas icra etməli obyektyəli qurucularla bu standartların tətbiqi üzrə monitorinqlər aparılmalı və bu məqsəddə obyektyəli dərəcədə sayılı işlərin görülməsini təminləyən, onlara imkanlılıqla icra vəziyyətinin qənaətləndirilməsi üçün məlumatlandırılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən monitorinqlər aparılan zaman icra etməli obyektyəli qurucuların Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına keçmələri ilə əlaqədar yeni standartların tətbiqlərini uyğun olaraq maliyyə hesabatlarına hazırlanmasını təmin etmək üçün həmin təşkilatlara müvafiq metodiki göstərişlər və tövsiyələr verilməlidir.

Həmçinin yuxarıda göstərilən qənaətcilik aktlarının tələblərinə uyğun olaraq kiçik müəssisələrdə subyektləri itirən olmaqla bəzən kommersiya təşkilatları (xüsusən təşkilatları, şirkətlər, şirkətlər, təbii şəxslər subyektləri və digər kommersiya təşkilatları) və qeyri-kommersiya təşkilatları (fərdi təşkilatları, bələdiyyələr, dövlət fərdi və qeyri-kommersiya təşkilatları) müvafiq standartlara əsasən hazırlanmış maliyyə hesabatlarını təqdim edirlər.

Maliyyə Nazirliyinə təqdim olunan bütün hesabatların təfərrüfatlı olmasını təmin

etməli maliyyə hesabatlarını müəyyən olmaqla müəssisələrdə təqdim olunan və bəzi hesabatların təqdim edilməsi zamanı əhəmiyyətli standartlara uyğun tədbirlər alınması təşkilatların qənaətciliklə müəyyən olunan qeydada cərimələr tətbiq edilməlidir.

Ayrıca eyni standartlara uyğun olaraq Maliyyə Nazirliyinə təqdim edilmiş hesabatların aşpınılması məqsədində bu məqsəddə müəyyən edilmiş problemləri aşpınmaq kimi qruplaşdırmaq olar (2):

- yeni standartlara keçid mərhələsində təşkilatların maliyyə fəaliyyətinin izlənilməsi üçün əsasən struktur dəyişikliklərinin aparılması;

- təşkilatın uçuş işlərinin Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları haqqında əsasən bilik və bacarıqlarının əldə olunması üçün məqsədlərin onun təbii tərkibində daha stimullaşdırılması və müdaxirə olaraq digər mərhələlərdə təhlükəsizlik;

- yeni standartlara keçid mərhələsində populyar mübahisə təşkilatlarının və əsasən mübahisəli qütblərdə təşkilatların fəaliyyətinin izlənilməsi üçün sistemlərin olmasını;

- mübahisət uçuş mərhələsində beynəlxalq və milli standartlara əsasən maliyyə uçuşunun izlənilməsini üçün program təminatının əldə və bəzi program təminatlarında mübahisət uçuşu aparılmasını üçün bəzi hallarda konseptual baxarımlar bir-birinə rədd olan mübahisəli yanaşmaların müvafiq;

- mübahisət uçuşu üçün beynəlxalq və milli standartlar əsasında hazırlanan maliyyə hesabatlarının uçuşu rejimində alınması üçün müvafiq izlənilmələr üçün sistemlərin olmasını.

Həmçinin yuxarıda, yeni mübahisət uçuşu sistemində daha əsasən tədqiqat və əlaqə də

metodun genişləndirilməsi istiqamətində aşağıdakı problemləri qeyd etmək lazımdır:

- müəssisət uçotu və audit sahələrində yeni bilik və bacarıqlara malik mütəxəssislərin, o cümlədən bu sahədə müəllim heyətinin kifayət qədər olmaması;

- beynəlxalq və milli müəssisət uçotu standartlarına təbii fərs metodoloji bazanı olmasının və bu səbəbdən dərəcələr və digər tədris vasitələrinin lazımı seriyədə tərtib edilməməsi;

- bəzi ali və digər təhsil müəssisələrində bəşir iqtisadi fəhrlərin tədrisi zamanı yeni müəssisət uçotu sisteminin konseptual aspektlərə nəzərə alınmaması səbəbindən tələbə və şagirdlərə "səvət uçot sistemi"ni əsaslıca özənəvi müəssisət uçotunun tədris etməsi.

Göstərilən problemlər aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə aradan qaldırılmalıdır [3]:

- müəssisət uçotu üzrə beynəlxalq və milli standartları əsasında müəssisət uçotunun aparılmasına dair yaradılacaq normativ-hüquq bazanın təkmilləşdirilməsi;

- müəssisət uçotu sahəsində övriət tənzimlənməsini həyata keçirən Məliyyə Nazirliyi tərəfindən peşəkar müəssisət təqvilatlaşdırma fəaliyyətinin tənzimlənməsi və koordinasiya edilməsi məqsədi ilə müvafiq normativ-hüquq aktların hazırlanması;

- müəssisət uçotu üzrə beynəlxalq və milli standartları əsasında keyfiyyəti məliyyə hesablaşdırma tərtib etmək məqsədi ilə auditin həyata keçirilməsi zamanı yaranacaq problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində Məliyyə Nazirliyinin bəhər orqanlarında bu sahədə beynəlxalq praktikada toplanacaq ən yaxşı təcrübəyə əsaslanan birgə fəaliyyətinin qurulması;

- beynəlxalq tələblərə uyğun vətən müəssisət uçotu və audit sahəsində konsept-

ual yanaşma əsasında Təhsil Nazirliyi və sahədə fəaliyyət göstərən digər təqvilatları qəb edənliklə təhsil təhsil sisteminin yaradılması və müvafiq metodoloji bazanın hazırlanması;

- beynəlxalq və milli standartlara uyğunlaşdırma müəssisət uçotu və auditin tədris üçün istinadlanacaq ali və digər təhsil müəssisələrində pedaqoq kadrlarına yenidən hazırlanması;

- ali və digər təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbə və şagirdlər üçün peşə istinadına yenidən təqvil edilməsi, həmçinin müəssisət uçotu üzrə beynəlxalq və milli standartlara əsasən tədrisin aparılmasına təminat edən yeni metodoloji bazanın yaradılması müvafiq tədris materiallarının (dərsliklərin, metodiki vasitələrin) hazırlanması.

Müəssisət uçotu üzrə beynəlxalq standartlara keçidə atılmaqda, gələcək istinadlı işlərin əhəmiyyətliyi, tənzimlənməli olduğu nəzərə alınaraq, yuxarıda adı çəkilən və qsa məddət ərzində tələb olunan tədbirlərin icrasını Azərbaycan hökuməti və bir sıra beynəlxalq məliyyə qurumları tərəfindən, Ələmli məliyyə tətbiqi uçot siyasətinin strategiyasına uyğun olaraq müvafiq texniki yardımlara əyriilməsi ilə həyata keçiriləcəkdir.

Bələdliklə, respublikada iqtisadi islahatların uğurlu həyata keçirilməsi və ölkəyə investisiya axınına libel artırılması məqsədini əhər Məliyyə Hesabatlaşdırma Beynəlxalq Standartlarına uyğun təbiiqi və yayılması üçün bu sahədə fəhmalışmaq və ölkəyə kapital bazasının təbiiqlənməsi uyğun olaraq qanunvericiliklə məliyyəyə əhərliyin təbiiqlərini həyata keçirməklə müvafiq olan müəssisət uçotu sisteminin ölkədə təbiiqləndirilməsi qəhəmlədir.

İBBƏNİYYAT SİYAHISI:

1. Ə.Əliyev, Problemlər ölkəmizlə əlaqədar olaraq MÜSO-nun quruluşu haqqında Azərbaycan, Azərbaycanın əhəmiyyətli mənbələri. «Müqəddəslərlik quruluşu haqqında» (MÜSO) qanun 2009.

2. Ə.Əliyev, Referensiyalar quruluşu haqqında Azərbaycanın ölkə MÜSO. «Müqəddəslərlik quruluşu haqqında» (MÜSO) qanun 2009.

3. H.Əliyev, F.Əliyev, Komitənin quruluşu haqqında Milli Məclisə Üçüncü Səhiyyə Komitəsinin hesabatı, İctimai İnformasiya (MÜSO) haqqında Azərbaycan Üçüncü Səhiyyə Komitəsinin İnformasiya və Tədqiqat İctimai İnformasiya Mərkəzi 2009.

4. MÜSO-nun quruluşu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 29 İyun 2009.

5. «İctimaiyyət haqqında Azərbaycan Qanunu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 7 İyun 2009-cu il tarixli fərmanı.

6. «İctimaiyyət və İctimaiyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin quruluşu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 7 İyun 2009-cu il tarixli fərmanı. Qanun № 1138, AR Milliyyət Nazirliyi.

7. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinətinin 25 dekabr 2009-cu il tarixli 308 nömrəli Qərarı haqqında «İctimaiyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin quruluşu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 7 İyun 2009-cu il tarixli fərmanı.

8. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinətinin 27 may 2010-cu il tarixli 97 nömrəli Qərarı haqqında «Komitənin quruluşu haqqında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin quruluşu haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 7 İyun 2009-cu il tarixli fərmanı.

Ə.Əliyev, F.Əliyev, N.Əliyev

REFERENCE

Referencing in accounting sphere in Azerbaijan

Increasingly growing development of economy in Azerbaijan, strengthening of the foreign investors' position in internal markets objectively led to the forming of common principles of accounting, accounting and preparation of unified financial statements.

It is necessary to create the legislation base regulating national accounting system in accordance with international standards.

In this article was summarized and investigated relevance of application of national accounting system conception on the basis of IFRS and IPSAS, as well as achieved outcomes of preparation and submission of new financial reporting.

Ə.Əliyev, F.Əliyev, N.Əliyev

SUMMARY

Referencing in accounting sphere in Azerbaijan

Growth in foreign capital flow to Azerbaijan, and strengthening of the foreign investors' position in internal markets objectively led to the forming of common principles of accounting, accounting and preparation of unified financial statements.

It is necessary to create the legislation base regulating national accounting system in accordance with international standards.

In this article was summarized and investigated relevance of application of national accounting system conception on the basis of IFRS and IPSAS, as well as achieved outcomes of preparation and submission of new financial reporting.